ANTONII VAN GOUDOEVER

ORATIO,

DE

FRANCISCO PETRARCHA,

LITERARUM HUMANIORUM, SECULO XIV. INSTAURATORE PRAECIPUO.

DICTA PUBLICE

DIE XXVI MARTII, A. CIƆIƆCCCXXVIII.

QUUM ACADEMIAE REGUNDAE MUNUS SOLENNI RITU DEPONERET.

TRAJECTI AD RHENUM,
APUD JOANNEM ALTHEER;
ACADEMIAE TYPOGRAPHUM.
1829.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ORATIO.

Academiae Rheno-Traiectinae Curatores, Viri Amplissimi! et qui his ab actis es, Vir consultissime!

Artium et disciplinarum Professores Viri Clarissimi, Collegae coniunctissimi! ut et lectores doctissimi!

Quotquot praesentia vestra, hanc solennitatem condecoratis Viri publica auctoritate, Natalium splendore, doctrinae laude, munerumque dignitate conspicui!

Divinorum oraculorum interpretes doctissimi, reverendi!

Ar-

Artium doctrinarumque doctores consultissimi, experientissimi, acutissimi!

Iuvenes Literarum studiis operam dantes exoptatissimi, Patriae spes, nostra voluptas!

Cives denique et hospites suo quique loco honorandi!

Haec est profecto rara nostrae aetatis felicitas, ut non tantum disciplinarum et artium, verum etiam Literarum Humaniorum complura praesidia detecta et illustrata sint, quae majoribus incognita et obscura essent. Multa etiam, quae vel difficultatibus vel temporibus neglecta et intermissa jacebant, novo ardore suscepta sunt et profligata. Nova sunt etiam et inexspectata Literarum et Historiarum subsidia allata vel ostensa, quorum vim partim jam animadvertere, partim augurari quodammodo possumus.

Quas

Quam nostrorum temporum fortunam ne exaggerasse videar, mecum reputetis, orientales linguae, eaeque recentiores etiam, quo studio atque ardore, hodie, in patria quoque nostra, a viris doctis excolantur, ut fontem rerum gestarum, disciplinarum, artium et Literarum nobis aperiant, qui huc usque tantum non praeclusus fuerat. Quis non mecum Anglos illos et Francos et Germanos admiratur, qui omni cura et labore id agunt, ut ad antiquissima Asiae et Africae monimenta aditum muniant, qua de re superiores vel ne cogitaverant quidem, vel laboraverant frustra? Nec opus est, ut Francorum in Aegyptum expeditionem hic memorem, aut Anglorum immensum in India imperium, ut vobis ostendam, quae quantaque nova inde antiquitatis explorandae exstiterint praesidia. Malo vobiscum ex oriente in nostram Europam transire, et eorum merita attingere, qui singulari alacritate atque indefesso labore, rescriptos antiquorum libros e latebrarum tenebris eruere nobisque repraesentare annisi sunt, eo quidem cum exitu, ut haud pauca nobis reddiderint, quae frustra adhuc deside-

siderata et quaesita fuerant; utque spes affulgeat, ut vel ipsi, vel alii eorum exemplo incitati, nova antiquitatis monimenta detegant, quae nimis diu, eheu! in tenebris latuerunt, vel superstitiosa serioris aevi barbarie jacent suppressa.

Hanc igitur nostri seculi rationem, quoties cogito, nescio quomodo sponte ea se mihi offerunt tempora, quibus seculo XIV. et XV. immortales illi viri exstiterunt, qui humanitatis instauratores recte celebrantur, quique antiquorum nobis Graecorum Romanorumque scripta servarunt, quae sine eorum opera procul dubio maximam partem interiissent. Horum igitur in literas merita cum aetatis nostrae studiis inventisque comparans, quum argumentum, de quo nunc dicerem, mihi quaerendum esset, ab ipsis his viris repetendum illud arbitratus sum. Et quandoquidem in iis Petrarcha, principem locum occupat, neque a persona mea, neque ab hoc loco, humanitati et bonis literis consecrato, alienum duxi, si hunc mihi ejusque in Literas merita, dicendi materiam eligerem. Dicam igitur *de Francisco Petrarcha literarum Humaniorum, seculo XIV. instauratore praecipuo.*

Quod

Quod dum ago, vos rogo A. A. H. H., ut attentas mihi benevolasque mentes praebeatis, non quidem argumenti novitate, vel alicujus meae facultatis exspectatione; sed ipsius materiae suavitate atque momento. — Tantum autem abest, ut tumidam vobis Petrarchae laudationem recitare velim, vel ejus vitam sedulo enarrare, ut, eloquentiae laude spreta, id potius acturus sim, ut ostendam, quibus animi ingeniique dotibus fuerit praeditus, ut melioris rationis auctor esse posset; deinceps vero ejus merita recenseam et vim simul indicem, quam viri praestantia, cum in aequales tum in posteros, habuerit.

Vere Cicero dixit, adolescentiae studia, tanquam in herbis, significare, quae virtutis maturitas et quantae fruges industriae sint futurae (1). In rem praesentem igitur ut veniamus, ipsum continuo Petrarcham contemplari lubet: et vero contemplari juvenem, de quo valuit omnino Caesaris illud de Bruto: *Hic adolescens quid velit nescio; verum quidquid vult, vult illud vehementer.* (2) Ab infantia enim cupiditate ductus, altum quendam montem in Nemausi vicinitate adscendendi,

non quievit, quin consilium perficeret. Quo vero magis sodales dissuadebant, eo acrius cupiditas visendi augebatur. Pastor etiam inter convexa montis ei obvius, quo magis pericula praerupti et invii montis ostendebat, eo alacrius adolescens pertendebat. Verbo nullis periculis, nulla molestia, nulla corporis fatigatione, nullis monitis a proposito deterritus recessit, donec rem perfecisset, Nasonis illud reputans:

„ *Velle parum est, cupias, ut re potia-*
„ *ris oportet.*" (3)

Alio tempore, puer a patre ad Clausae vallem adductus, naturae pulchritudine et loci amoenitate ita fuit commotus, ut ad solum quasi affixus lacrymabundus staret immobilis. Quod quidem spectaculum tantam vim in ejus animum habuit, ut, per totam vitam, ille terrarum ipsi, praeter omnes, angulus rideret, et, ut ipse ait, nullus locus aut plus otii ei tribueret, aut stimulos acriores daret ad magnos labores suscipiendos. (4)

Neque locorum tantum amoenitas, verum etiam quidquid pulcrum et decorum esset,

vi

vi singulari juvenis animum exercebat, ut summo illud ardore amaret et prosequeretur, utque amoris ille et admirationis sensus animum agitaret mentique alacritatem conciliaret atque fervorem, qui sublimia quaeque gignere solet.

Ita Lauram pulcherrimam, illius temporis mulierem, ut primum adspexerat, quemadmodum plures ante eum, ita ipse continuo ejus amore deperibat, sed quod Petrarchae proprium, amor ille non languescebat, etiamsi sibi persuasum haberet, eum omni spe esse destitutum: non torpescebat etiam postquam fatis Laura succubuerat, nec infelix requievit unquam. Ast idem ille amor, eum a vulgi consortio segregavit, et dux, ut ipse fatetur, viarum omnium torpenti ingenio calcar admovit ac semisopitum animum excitavit (5). Mox cum sive naturae impulsione, seu parentis hortatu libros Ciceronis in manus sumsisset, (6) ecce quem Sorgiae fons in Clausae valle adeo commoverat: quique Laurae specie captus,

Arsit ut ad magnos pinea taeda Deos;

pari ardore Ciceronem complexus est, cujus lectione satiari non potuit, nec eum minus, quam

quam amoenissimam Clausae vallem vel formosam Lauram, per totam vitam, adamavit.

A Cicerone ad Virgilium et Historicos delatus, non ideo tantum iis operam navavit, ut eorum scripta cognosceret, vel quae antea accidissent perciperet, verum in eorum sensus se insinuabat: ipsis rebus gestis sibi interesse videbatur: magnos Viros audiebat, quasi adessent: cum iis laetabatur rebus prosperis et dolebat contrariis. Bonos admirabatur et prosequebatur amore; malos horrebat iisque irascebatur, quasi essent in vivis (7). Ita Scipionis Africani virtutem admiratus, cum per totam vitam admiratione et quasi caritate complexus est, in ejusque honorem carmen Epicum, *Africam*, condidit. Quod si tanta vis probitatis erat, ut eam vel in iis, quos nunquam vidisset diligeret, quo tandem cum animo fuisse putatis in eos, quorum virtutem et praestantiam praesens perspicere posset? In quibus nimirum significatio virtutis eluceret, his fervido et constanti amore se adjungebat, iisque adhaesit, ut vim insitam promoveret.

In-

Inerat omnino in ejus animo notio ipsius pulchri atque decori, quae quotiescunque invenerat, ad quod se applicaret, summo illud fervore arripiebat ardentique fovebat amore: neque ulla aut rerum aut temporum vi, ab illo poterat divelli. Quidquid simplex, sincerum, pulchrum atque venustum esset, animi quasi oculis cernebat, ut mirabiles apud eum excitarentur amores, qui neque perverso aequalium studio, neque aevi superstitione, neque tenebris undique obstantibus tolli aut exstingui poterant.

His dotibus virum praeditum, si ante animos oculosque proponimus, quis non ab eo pulcherrima quaeque sperari posse existimet? Ut autem aequalibus superior, ipsorum quoque emendator esse posset, aliae in Petrarcha dotes inerant, quae raro cum his, quas diximus, reperiuntur conjunctae. Cum fervido illo pulchri studio arcte conjunctum erat studium Veri, ut ad Joannem Columnam scriberet. „ Non sectas amo, sed verum. Ita „ enim philosophorum sectas amare et appro„ bare permittimur, si a veritate non abhor„ rent. Quod ubi forte quis tentaverit, sive

« il-

„ ille Plato sit, sive Aristoteles, sive Varro, „ sive Cicero, libera contumacia contemnan- „ tur omnes (8).” Itaque verum ubique explorans, non in aliorum acquiescebat auctoritate, sed suo semper judicio usus, quod puerum jam se didicisse fatetur, nullius jurabat in verba magistri: nec opinioni, nec sectae, nec homini usque adeo deditus erat, ut abire non posset, veritate comperta (9).

Quod vero saepius in iis videas, qui mutationum vel in rebus publicis, vel in literis et disciplinis, fuere auctores, ut nimio ardore in extrema ruant, omnia subvertant et sibi unice in omnibus sapere videantur; in hoc vitium quominus Petrarcha incideret, prohibuit idem ille acerrimus veri amor cum integritate judicii et moderatione conjunctus: quibus virtutibus ductus, ea tantum mutare et emendare nitebatur, quae perversa et corrupta cognovisset.

Ne vero temere has in eo virtutes laudasse videar, ipsum quaeso audiatis, de Aristotelis scriptis ita disputantem. „Maximum eum, inquit, „ fuisse scio; sed et extra sciri aliquid posse „ credo, et antequam Aristoteles scriberet,

« mul-

„ multa aliquos scisse non dubito." Tum Averrois stultitiam notat et perversas perstringit rationes, quare iste Aristotelem omnibus praeferat. Mox ad Platonis et Aristotelis comparationem accedens; „ siquidem," inquit, „ de „ Platone et Aristotele si quaeratur, uter ma„ jor clariorque vir fuerit, non mihi tanta est „ ignorantia, ut tanta de re ausim praecipita„ re sententiam, quae rebus licet parvis conti„ nenda ac libranda est. Difficilis utriusque ae„ stimatio. At si quaeritur uter sit laudatior „ incunctanter expediam. A majoribus Plato, „ Aristoteles laudatur a pluribus, a magnis „ et a multis immo ab omnibus dignus „ uterque laudari (10)." Quam moderationem et integritatem judicandi in aliis quoque rebus constanter secutus est (11). Eadem porro illa perspicientia veri et solertia, qua adeo praecellebat in rebus explorandis, eum immunem praestabat a superstitione ista, quae ea aetate, tantum non omnium mentes atra caligine offuscaverat. A quo vitio ita fuit alienus, ut non tantum Arabes astrologos et somniorum interpretes contemneret, anilesque superstitiones rideret;

ve-

verum etiam id ageret, ut aliis istum scrupulum evelleret, et in scriptis suis harum rerum vanitatem ostenderet (12). Sed transeo ad alia.

Est haec satis trita nonnullorum hominum vox, quo quis majori valeat ingenii celeritate, ut continuo et acute rerum caussas earumque progressus et quasi antecessiones videat et similitudines comparet, rebusque praesentibus sponte adjungat atque annectat futuras, eo fere minus talem naturam laborum continuatorum assiduitati parem esse atque idoneam. Quam sane vocem non universe veram esse, Petrarcha suo exemplo luculenter comprobavit. Testes mihi sunt ejus libri et carmina, quae plura condidit: ad infinitos illos labores provoco in veterum librorum exemplaribus describendis positos: epistolas cito, quas plurimas scripsit, non vulgares illas, sed quae doctrina et sapientia plenae, magnam quoque vim in ipsam aequalium emendationem habuerunt; sed praeterea animi constantiam illam et patientiam laudo, qua neque amore, neque difficultatibus, neque rebus adversis, neque prospe-

rae

rae fortunae illecebris, neque oblatis honoribus, neque aetate a bonarum Literarum studiis sevocari potuit, ut vere senex scriberet, se ad omnia reliqua senescere, sed ad hoc unum juvenescere quotidie. (13)

Amabat solitudinem, cujus laudes et peculiari libello et passim in scriptis celebravit, qua ab hominum frequentia remotus, per noctes atque dies, antiquos scriptores legeret, commentaretur, in usum converteret, scribendo imitaretur, et alios tam eorum auctoritate quam suo exemplo ad meliorem rationem excitaret atque adduceret. Sed solitudini non adeo emancipatus erat, ut eam non continuo relinqueret, cum primum intellexisset, se in hominum frequentia sui consilii certius compotem fieri posse, vel magis suis patriaeque prodesse. Ita incredibili laboris constantia antiquorum libros latentes ubivis quaesivit et rimatus est. Hoc consilio per plures terras peregrinatus, nec sumtibus nec periculis pepercit.

Quoties opus erat, amicis et patriae aderat, aderat autem ita, ut omnibus suum ardorem et alacritatem, cum hortando, incitando,

do, laudando, tum reprehendendo impertiret. Quod vero semel susceperat, illud perficere, ita infixum ei inerat, et in alteram quasi naturam conversum, ut mori, potius quam consilio desistere maluisset. Difficultates novos ei addebant stimulos: obstacula ei calcaria erant, quo acrius pertenderet et tandem propositum perficeret.

Quod si quis dicat, gloriae cupiditatem haud minimum apud eum ad plura subeunda et perferenda valuisse, me quidem non prorsus habet dissentientem, modo rite definiatur, quale tandem gloriae illud studium fuerit. Nimirum non illud cernebatur honoribus et magistratibus captandis, quos saepius oblatos deprecatus est; neque eo spectabat, ut imperitis et multitudini placeret; verum consentientem bonorum incorruptam vocem bene judicantium sectabatur Petrarcha, eamque virtuti resonare tanquam imaginem a Cicerone (14) edoctus, eam a bonis viris non repudiandam censebat, cum Horatio (15) suo statuens:

„ *Aut virtus nomen inane est,*
„ *Aut decus recte petit experiens vir.*"

Sed

Sed dicentem audire mihi videor: sit ita, ut gloriae illud studium literarium fuerit, nimis tamen ei indulsit, ut vana subinde gloriola delectari videretur. At vero, O bone, tempora nobis et alacris juvenis naturam reputantibus, minus illud mirum sit: et vero nos ita tibi illud largimur, ut ad ipsam viri notationem pertinere velimus, quo verius de eo existimari possit. Utut est: operae pretium est, audire quae senex hac de re Bocatio scripserit; „Laurea illa," inquit, „quam si fuissem maturior non optassem, amant enim ut senes utilia, sic juvenes speciosa, nec respiciunt finem; laurea illa, nil prorsum *scientiae*, *invidiae* autem infinitum attulit. Sic inanis gloriae et juvenilis audaciae poenas dedi." (16)

Quae adhuc de Petrarchae indole et dotibus diximus, A. A. viri haud vulgaris nobis imaginem ostenderunt, a quo praeclara quaeque non tantum sperari, verum etiam exspectari possent. Sed vel sic tamen si hic substitero, vereor, ut suis partibus expletam Petrarchae notationem vobis exhibuerim. Quocirca patiamini, me paulisper etiam in

tanti viri contemplatione vobiscum commorari.

Petrarcha sic et a natura informatus, et a parentibus institutus, et ipse adolescens in hominum celebritate versatus erat, ut aeque alienus esset a dura rusticitate, quam servilem adulationem perosus. Non e libris tantum, sed usu homines eorumque mores perspexerat. Noverat adeundi tempora, diligengenter cavens, ne importunitate noceret potius caussae suae quam prodesset. Sed idem libera fiducia usus, quicquid pro literis vel libertate agebat, agebat tempore, agebat accurate, agebat continenter et generoso cum impetu. Quarum quidem rerum, cum reliqua ejus scripta, tum inprimis epistolae nobis locupletissimae testes adsunt.

Ut vero quis alios emendet in novamque viam inducat, haud satis est iis non displicuisse, immo vero persuasione et commotione opus est ad voluntates impellendas quo velis, unde autem velis deducendas. Petrarcha autem, hoc etiam nomine, unus inter omnes excelluit, ut natura ad eloquentiam natus, continuaque veterum lectione nutritus, ani-

animi sensa et cogitata pleno pectore tamquam perenni fonte effunderet. Ubivis, in libris, in epistolis, in sermonibus dominabatur illud pulchri, boni, veri studium. Suspiciebant omnes viri eloquentiam, sed simul amabant Oratorem, qui, Amphionis instar, omnium animos caperet, teneret et flecteret, quotiescunque vel linguam caussis acueret, vel civium jura tueretur, vel amabile carmen funderet, vel humanitatis instaurator utilissimos libros divulgaret.

Qualem summum virum vobis ob oculos posuimus, talis omnino vivit et spirat etiamnunc in omnibus, quae nobis reliquit, scriptis. Ubivis se praestat virum boni et pulchri vehementer amantem; ubivis constantem, candidum, ingenuum. Miramur virum omni metu liberum, principes et reges non minus acriter ad bona consilia incitantem, quam amicos et tenuioris conditionis homines: virum nullius addictum sententiae, semper suum neminique cedentem, quoties virtutis et humanitatis caussam ageret: virum literarum amore ita flagrantem, ut eundem cum aliis communicaret: virum denique

noctes atque dies in eo occupatum, ut hominibus exemplo suo et scriptis veram studiorum viam aperiret eosque a perversâ avocaret, quam adhuc sequebantur.

Quoad potui A. A. Petrarchae dotes atque animi virtutes adumbravi. Antea vero quam ad alteram Orationis partem accedo; ut rite de meritis ejus statuatis, paucis tempora notanda videntur, quibus ille natus fuit et adolevit.

Antiquarum igitur literarum seculo XIII. historiam perlustrantibus, tanta ubivis barbaries tantaeque occurrunt tenebrae, ut de humanitate desperans, nihil minus augurere, quam laetissimam rerum conversionem huic seculo subsecuturam.

Constantinopolis, quae diu arx bonarum literarum manserat incolumis, cruciatorum incendiis prostrata, pretiosa illa antiquitatis monimenta igne consumta, calcata, dispersa lugebat, quae adhuc doctorum virorum deliciae fuerant.

Italia ubivis fere bellis et tumultibus lacerata, Bellonae potius cunabula, quam Ciceronis et Horatii patriam referebat. Aderant Academiae, sed pluribus jam abhinc an-

annis, antiquorum Romanorum scripta in iis negligebantur, ut nemo sermonis puritatem et elegantiam cogitaret. Non deërant viri docti, sed perversa doctrinarum studia, liberam mentis agitationem impediebant, et ardentem illum literarum amorem exstinxerant, quo demto, hae vigere non possunt (17).

In reliquis Europae regionibus, quae antea laetam melioris rationis spem ostenderant, tanta denuo barbaries grassabatur, ut vere affirmes, seculum istud omni humanitate destitutum, immo vero, quod ajunt, ferreum fuisse (18).

Hac igitur rerum conditione, literis ubivis spretis, omnes continuo in Philosophiam aliasve disciplinas involabant, quas profiteri cuperent, ut mox in cathedram prodeuntes magno hiatu jactarent:

„ *Cedite Romani scriptores, cedite Graji.*
„ *Nescio quid majus nascitur Iliade.*"

sed eorum doctrina absurda nugarum et inutilium, ne dicam ridicularum, quaestionum [congerie unice constabat. Arabum exemplo, Astrologia, Alchymia aliaeque artes ma-

magicae reliquis doctrinis longe praestantiores esse habebantur, et Averrois auctoritas Delphici oraculi instar erat, in quam barbara et inquinata lingua jurarent. Pauci vero, qui Poëtis et Historicis operam dabant, asellis Arcadicis tardiores esse habebantur, vel quod ipsi Petrarchae (19) quoque accidit, impii et periculosi dicebantur a quibus satis caveri non posset.

Quid mirum igitur, Petrarcham, cum in talium doctorum scholis et scriptis sitim illam cognitionis et veri pulchrique ardorem restinguere vel sedare frustra tentasset (20), pro bonitate ingenii, eos mature deseruisse, et alia praesidia aliosque sibi praeceptores quaesivisse? Hos igitur in obliteratis antiquitatis monimentis nactus est: invenit eos in antiquis Romanorum libris, inprimis invenit in Cicerone, qui puerum jam verborum dulcedine et suavitate ceperat. Cum vero „ (sunt ipsius verba) „ vix testâ effractâ aliquam nu„ clei dulcedinem degustasset, nihil unquam „ de contingentibus intermisit, paratus „ sponte ingenium fraudare, quo Ciceronis

„ li-

„ libros undique conquireret (21)." — Hoc igitur proposito Italiam non tantum, verum Galliam etiam, Belgium aliasque regiones peragravit, Lynceis ubivis oculis monasteria in urbibus, oppidis, agris perlustrans, si forte quicquam continerent eorum, quae tam cupide quaereret. Quod vero ipse peragere non poterat, illud per alios efficere conatus est, eosque cum pecunia, tum epistolis, tum sermonibus, tum precibus hortatus est et incitavit, ut undique e Germania, ex Hispaniis, e Britannia, e Graecia quoque, antiquorum codicum ipsum compotem facerent (22), ut vere de eo Joannes Vives praedicaverit. „ Franciscus Petrarcha bibliothecas tam diu clausas reseravit primus, et pulverem situmque e monimentis maximorum auctorum excussit (23). — Hi autem libri quantopere jacerent neglecti, et quanto igitur labore essent eruendi, ex iis patet, quae sibi Leodii, in patria nostra, accidisse narrat, ubi cum duas Ciceronis orationes repperisset, vix, aut ne vix quidem atramenti aliquid, idque croco simillimum, nancisci potuit, ut eas describendo ex interitu eriperet atque servaret.

Sed

Sed alia etiam difficultas cum hoc conquirendi labore erat conjuncta. Cum enim Monachi desidia, eo tempore, delitescerent, vix idonei et periti librarii inveniri poterant, qui repertos codices rite describerent: quin ipsa seculi barbaries in antiquitatis monimenta adeo grassata erat, ut hominum ignorantia prorsus essent corrupta, ita ut Petrarcha dubitaret, num Cicero si rediret aut Livius sua scripta relegentes intellecturi essent (24).

Quid igitur? Haec etiam obstacula superans, ipse manum operi admovit: ipse Ciceronis libros et Virgilii aliorumque carmina descripsit, ut vel sibi haberet, vel amicis dono offerret, vel per Italiam divulgaret.

Sic igitur primus fuit, qui, barbaro isto seculo, antiquorum libros e morte in vitam revocaret et posteritati traderet, quos nemo, ne vel ipse Petrarcha, si uno tantum seculo postea floruisset, repraesentare nobis potuisset. Nam, ut ipse auctor est, plures Ciceronis aliorumque scripta in adolescentia viderat, in quibus postea iterum si-

sibi comparandis omnem operam perdidit (25). —

Itaque plures antiquorum libros huic debemus superstites, qui sine ejus amicorumque opera, eandem procul dubio sortem subiissent atque ii, quorum jacturam tantopere lugemus (26). Quodsi forte blattarum tinearumque vim superassent, nisi Petrarcha aliam eorum tractandorum rationem induxisset, adeo fuissent laceri et barbarie inquinati, ut eorum praestantiam nemo perspicere, nec germanam scripturam repraesentare, nec ipsi humanitatis doctores esse potuissent.

Cum his viri meritis, aliud fuit conjunctum, minime hoc loco negligendum, et quod summam vim in Literarum humaniorum rationem ad nostra usque tempora habuit. Qui enim mature e Cicerone suo intellexerat, omnem Literarum florem a Graecis ad Romanos pervenisse, pro singulari, quo valebat, acumine, continuo perspexit arctam esse utrarumque literarum cognationem, ut qui eas separare velit, animi quasi et corporis discidium inducere videatur. At vero deërant libri, deërant, eo tem-

po-

pore magistri, unde pulcherrimam illam Latini sermonis matrem cognosceret.

Quid igitur? — Cum Graecos ipsorum lingua loquentes audire non posset, interpretationes undecunque sibi comparavit, ut quodammodo certe eorum praestantiam perciperet. Ut vero in Barlami venerat notitiam, quam avide et alacriter eum complexus est, ut, tali duce, ex fontibus tandem hauriret, quod adhuc e rivulis delibare debuisset! Licet autem non satis diu Barlami institutione uti potuerit, ut Graecam linguam perdisceret; vel sic tamen, ab eo inde tempore, fervidum studium summamque diligentiam in Graecis libris conquirendis posuit, quos ubi nactus erat saepius amplectebatur, ac suspirans ajebat. „O magni viri, quam cupide vos audirem (27)!" Et sane Petrarcha et Bocatius primi fuerunt auctores, ut utraque lingua tamquam affinis simul excoleretur, et Graecos libros conquirendi possidendique studium exsisteret, quod licet apud nonnullos in insaniam fere degeneraret, quam maxime tamen Graecis literis excolendis utile fuit (28). — Uterque suis adhortationibus,

Bo-

Bocatius impensâ etiam operâ effecit, ut mox, in Academia Florentina, eae literae publice docerentur (29), quas, paucis ante annis, vix decem in Italia intelligerent (30). Quid, quaeris? Ambo novi fuere ardoris auctores, quo in utramque linguam homines incumberent.

Uni vero Petrarchae hoc proprium fuit, ut Platonem exulem in Italiam revocaret, et amore, quo erga eum ipse flagrabat (31), alios imbueret. Ita Plato Aristoteli fuit oppositus, et ipse Aristoteles Averrois aliorumque sordido pulvere liberatus: uterque inter se comparatus: utrique sua laus tributa, et nova ita lux oborta, quae Scholasticorum et semidoctorum noctem ac tenebras dispellens, nova Literarum studiosis spatia aperuit, in quae laeti excurrerent.

Quod excelsi ingenii hominibus proprium esse dicitur, ut totum doctrinarum ambitum perspiciant et complectantur; hoc item habuit, si quis alius, Petrarcha praecipuum. Non unice in Poëtis, sed in prosae quoque orationis scriptoribus curam suam collocavit: non minus Philosophos, quam Histori-

cos

cos adamavit, et Grammaticis aeque atque oratoribus operam dedit. Quod quidem non unice ad laudes Petrarchae referendum esse arbitror; sed ad vim quoque et efficacitatem pertinere censeo, quam ipse in aequales et posteritatem habuerit. Sic enim factum est, ut pari honore et Graeca et Latina, et Poësis et prosa oratio haberentur, nullumque Literarum genus jaceret neglectum, quod ad humanitatem pertineret. Immo vero effecit etiam, ut rite et accurate utraque lingua excoleretur: ut Grammatices et Rhetorices justa ratio haberetur, et quod majus est, uti Socrates primus Philosophiam coëgit de vita et moribus quaerere; ita Petrarcha veteres auctores, optimos illos verae Philosophiae interpretes, humanitatis coëgit lumen per totam Italiam diffundere.

Etiamsi Petrarchae merita, his finibus continerentur, quos adhuc posuimus, quis non lubenter Joanni Bocatio assentiretur affirmanti, eum bonarum literarum studia in Italia et longius Italia excitasse (32)? Sed latius patent A. A. et nullis fere limitibus cir-

circumscribuntur. Non enim studia illa excitavit tantum; verum novam etiam literarum tractandarum viam indicavit, quam quasi ex alta specula oculos quaquaversus libero prospectu pascens, optimam et brevissimam ad destinatum locum pertinere conspexerat.

Quocirca operae pretium me facturum confido, si breviter exposuero, qua tandem ratione Petrarcha literas tractaverit inque usum cum suum, tum aliorum adhibuerit.

Hoc fuit multorum Seculo XIV. et XV. vitium, ut in antiquis legendis, aut unice rerum rationem haberent, verba et orationem non animadvertentes, aut, qui plurium etiam mos erat, ut res et argumenta librorum parum curantes in verba sola essent intenti, vel etiam unum alterumve ex antiquis sibi tanquam exemplum ad imitandum proponerent, quod unice sequerentur (33). Non ita Petrarcha, qui a servili imitatione alienus, cum antiquis eam familiaritatem contraxerat, ut suo modo eorum rationem exprimeret; non vero scrupulosa religione imitaretur quemquam. (34)

Quod si subinde in ejus scriptis puritatem

tem sermonis desideramus et verbis offendimur, quae recentioris aetatis colorem referant, reputandum, ejus aetate et postea quoque opinionem apud Italos viguisse, Latinum sermonem non minus sibi esse proprium, quam antiquos Romanos suos esse populares crederent. (35) Quoties vero de rebus magni momenti agit, quibus ipsius animus erat commotus, toties ejus oratio tam pure et eleganter fluit, tam item gravis est et vehemens, ut omnes omnino Seculi XIV. et XV. scriptores superaverit, et abunde ostenderit, se antiquos in succum plane et sanguinem redegisse. Cujus rei egregium documentum exstat in nobili illa ad Urbanum V. epistola de sede ecclesiae Avenione Romam transferenda (36). Antiquos legerat et commentatus erat, ut ingenium una cum animo excoleret; sed pulchri venustique sensu ductus, dictionis elegantia et orationis pulchritudo ei simul cordi erant. Antiquorum orationem scribendo cum delectu esse imitandum censebat; sed eos praeterea tractandos docebat tanquam doctrinarum et sapientiae fontes, unde percipi posset, quid olim

olim accidisset: quae doctissimorum virorum de maximis rebus fuissent sententiae: quid in singulis disciplinis esset praestitum: qua ratione in rebus inquirendis et exponendis illi fuissent usi: a quibus erroribus esset cavendum: quae omnino ratio ineunda, ut antiquorum vestigiis insistentes regia via ulterius ipsi possemus progredi, eorumque exemplo posteritati prospicere. Neque tamen in eorum effatis acquiescendum docebat, sed, judicio adhibito, justis lancibus examinandum,

„*Quid verum, quid pulchrum, quid utile, quid non.*"

Quae quidem Antiquorum tractandorum ratio quam vim ad inquirendi et investigandi studium excitandum et alendum habuerit, me non monente intelligitis ipsi. Ita homines, scholasticis repagulis remotis, e somno quasi excitati, ipsi inquirere, suam ipsi sententiam libere expromere, ipsi se in cogitandi libertatem exserere potuerunt, unde nova rerum ratio effloruit, cujus Petrarcha merito praecipuus auctor celebratur.

Idem

Idem porro in Antiquis legendis ita versatus est, ut eorum usu animum ad virtutem componeret et mores emendaret, recte statuens, „doctrinam et eruditionem sine virtute et moribus saepius inflare et diruere potius quam aedificare. Fulgida esse, ajebat, vincula laboriosumque negotium ac sonorum pondus animae" (37). „Nec unquam," inquit, „tam gloriae cupidus fui, quod interdum me fuisse non infitior, quin maluerim bonus esse quam doctus" (38). Quamobrem eos demum veros doctores habebat, „quorum prima et ultima cogitatio esset bonum facere auditorem, quique non solum docerent, quid esset virtus aut vitium, praeclarumque illud, hoc fuscum nomen auribus instreperent; sed rerum optimarum amorem, pessimarum vero odium fugamque insererent." (39)

Intelligitis, ut spero A. A. quantopere Petrarchae ratio a superioribus fuerit diversa, et vere me affirmasse, eum novum Literarum stadium aperuisse, unde laeta rerum illa conversio exstitit et literae nostrae rursus humanae factae sunt.

Superest ut videamus, quo tandem modo

Pe-

Petrarcha veram illam et germanam literarum excolendarum viam aliis indicaverit et aequalibus persuadere potuerit, ut eam inirent. In quo tamen argumento eo breviores erimus, quo magis vestra diutius abuti patientia nobis religio est. Itaque summatim rem attigisse sufficiat.

Hoc effecit igitur libris scribendis in quibus cum res praeclaras et nobilia facta antiquorum, quae dudum in oblivionem abierant, tamquam nova et inaudita repraesentavit: tum etiam quae Antiqui pulchre et vere cogitaverant et dixerant, collegit eaque ita exposuit, ut placerent et apud lectores plura cognoscendi alerent cupiditatem. Magnam item vim habuerunt epistolae, quas alacritatis et ardoris plenas plurimas scripsit ad aequales, ad adolescentes, ad principes, ad tenuiores: sed ita, ut singulae singulorum indoli, conditioni, moribus unice essent accommodatae. Multum denique effecit carminibus suis cum Latinis, tum vernaculis maxime. Quos enim Laurae cantor flebilibus suis modis ceperat, quidni illi *Africae* Poëtam audire averent? et perlectâ *Africâ*, alia ingenii monimenta adire a tanta viro condita? —

ta? Neque tamen unice scriptis suis, sed magis etiam exemplo et sermonibus aetati suae profuit. Vir enim non doctus tantum fuit et eruditus; sed sapiens etiam atque bonus: urbanus idem et placidis moribus omnes bonos alliciens: ut vere Colucius (40) dixerit, eum haud minus bonarum literarum studium virtute sua et sapientia propagasse, quam ingenii dotibus et doctrina iis amicos et admiratores conciliasse.

Quid mirum igitur omnes tantum virum suspexisse, qui mature jam principum virorum amicitiam et amorem sibi conciliâsset? Quid mirum, eum exemplum fuisse habitum, ad quod omnes boni se componerent? Quo vero magis illa viri auctoritas invalesceret, ipsi effecerunt coronae honores, quibus non tantum publice omnium doctissimus declaratus fuerat; sed quibus aliorum etiam animi fuerunt accensi, quorum praecordia e nobiliori luto finxerat Titan. Hi Poëtam laureatum adibant et simul ita praestantissimum Literarum antistitem cognoverunt, qui omnibus praesto esset: omnes flagranti literarum amore imbueret: omnibus viam commonstraret, qua ire oporteret, omni-

nibusque ducem se atque comitem offerret. Denique Petrarchae exemplum atque auctoritas eo majorem vim in aequales habuerunt, quod, ut Cato ille, diutissime senex fuit et in ipsa senectute prae reliquis floruit, donec septuagenarius libris incumbens mortuus repertus est. (41).

Et vero si temporis angustiae et vires meae sinerent, lubens in hunc amoenissimum campum exspatiarer, ut Petrarcham vobis informarem, non juvenem corona laurea Romae tempora cinctum; sed senem omnium laude cumulatum, opusque confectum intuentem, quod ipse inceperat, eundemque nobili laetitia exsultantem, cum totam jam Italiam luce ab ipso accensa videret collustratam, quae, paucis abhinc lustris, tenebris jacuerat pressa. Verum me retineo a describendo, quod sensu melius quam descriptione percipitur. Ut igitur finem orationi imponam, talis omnino Petrarcha fuit Literarum doctor, qualem voluisse Ruhnkenium nobis auctor est Wyttenbachius ille (42): « qui et literarum « cognitionem ratione teneret et pulchritudi« nem sensu perciperet: utramque in lucem « promeret: in venustiorum hominum princi-

« pumque civitatis virorum consuetudinem pro-
« duceret, ad morum elegantiam referret, ad
« omnem vitae usum conditionemque accom-
« modaret et Socratica ratione popularem
« redderet."

Alteram provinciae partem aggredior, qua mihi prospera atque adversa enarranda sunt, quae, per hunc annum, Academiae nostrae evenerunt.

Quis igitur non mecum statim laetatur, optimum Regem singulari Dei beneficio salvum esse atque incolumem, ejusque auspiciis Academiam, sub meo magistratu, floruisse nec defuisse consilio, quo a Majoribus instituta et a Rege instaurata fuit?

Quis vero amplissimorum Curatorum consessum intuens, non item continuo mecum desiderat virum nobilissimum, Joannem, Fridericum, Guilielmum van Spaen, ut antea Harderovicenae, ita inde ab instaurata Academia, nostrae Trajectinae Curatorem vigilantissimum? Quis non mecum desiderat virum antiqua gen-

gentis prosapia nobilem, gravissimis in Republica honoribus gestis spectabilem; sed eundem singulari urbanitate et officiosa humanitate insignem, curisque suis atque munificentia de Academia nostra optime meritum. Meministis A. A. senem octogenarium, amoenissima villa sua beatum, agriculturae, literis et artibus cum faventem, tum studentem etiam: eumque, superiori quoque anno, huc excurrentem, ut festo nostro interesset, et sua praesentia diei solennitatem augeret. Hunc igitur virum et Academiae et nobilissimae gentis caussa, nobis lugemus ereptum; sed est tamen quo nos solemur, virum tam diu inter nos versatum fuissse, et non nisi summa senectute, corpore non animo confectum, ad beatiorum sedes abiisse. Habemus quo nos solemur, cum vos, viri amplissimi! sanos atque incolumes hîc adesse videamus, tibique inprimis, ampl. Beauforti, de restituta valetudine gratulamur, quae nuper afflicta, omnibus bonis curam et metum injecerat. Vos cuncti diu felices vivatis corpore et animo integri, cum patriae tum Academiae utilitatibus et gloriae consulentes.

In

In vestrum, Collegae conjunctissimi! ordinem oculos convertens, non possum quin magnas optimo Deo gratias agam, nullius nobis mortem esse lugendam, easque majores cum plures vestrum morbis gravioribus fuerint correpti. Ita clarissimum de Brueys nobis et Academiae servatum esse perquam gaudemus, speramus autem fore, ut corporis vires magis magisque resarciantur et diu accurata ejus doctrina, patriae atque discipulis prosit. — Oordtium vero senem annis atque doctrina venerandum morbo etiamnunc impediri, quo minus nostro festo intersit, ut magnopere dolemus, gaudemus tamen, metui, quo paucis abhinc mensibus, agitabamur, spem successisse, benevolentissimum virum, sanitati ita restitutum iri, ut aliis, quod semper in votis habuit, utilis, et Deo suo, quem pie colit, gratus vivere possit.

Nec minus dolemus Cl. Heyligers ea valetudine laborare, ut hic adesse, et vero docendi provinciam aliquantisper obire non potuerit. Quodsi Deus nostra vota rata fecerit, dexterrimus hic Chirurgus brevi convalescet et salutarem artem ad summam se-

nec-

nectutem exercebit feliciter. Tuo eam exemplo exercebit Cl. Bleuland, quem dubito, senem dicam an juvenili alacritate virum? senem omnino si annorum numerum attendo, vel discipulorum proventum, qui e tua schola prodierunt, vel doctrinae copiam tuae et maturitatem; juvenem vero, si alacritatem illam video et laboris constantiam, quam omnes in te mirantur, ut nunquam minus te otiosum fuisse dicant, quam hoc ipso tempore, quo honorifico tuo otio frueris. Diu nobiscum etiam vivas, Academiae nostrae ornamentum atque humanitatis.

Haec vestra sit quoque felicitas, collegae conjunctissimi! Cuncti ad summam usque senectutem, animis atque corporibus vigentes, et patriae et literis, et Palladis Trajectinae alumnis prositis, ut prodestis eximie.

Utinam vero vestram, optimi juvenes! coronam perlustrans neminem desiderarem eorum, quos, initio mei magistratus, civibus Academicis accensos, hoc quoque die salutare et hic contueri posse optaveram.

Sed aliter supremo rerum humanarum arbitro placuit. Septem enim Academiae cives

lu-

lugemus, immatura nobis morte esse ereptos: Jacobum Verhoef, Adrianum van Epen Middelhoven una cum fratre Michaële, Gerardo, Jacobum, Abrahamum Uytenhage de Mist, Petrum de Rijk, Joannem, Gisbertum Vollebrecht, et nuperrime Georgium, Joannem Klint, quorum alii literarum curriculum vix ingressi, alii longius provecti, alii finem jam spectantes, tristi nobis documento fuerunt, mortem omni aetati esse communem, et vestram inprimis plures mortis casus habere. De singulis hoc loco praedicare, etiamsi temporis angustiae sinerent, supervacaneum foret: vos enim in commilitonibus dijudicandis raro errare soletis. Qua autem caritate dilecta illa capita fueritis amplexi, quo loco optimos illos juvenes habueritis, non tantum luctûs indiciis, sed justis etiam, quantum potuistis, exsequiis, ipsi satis indicastis: et vero, ubi opus erat, palam fecistis, luctum vestrum vere esse humanum, non magis ad dolendum, quam ad consolandum et cognatis liberalitate vestra succurrendum paratum.

Sed a tristibus ad laetiora veniamus. Academia, per hunc annum, et civium numero

auc-

aucta fuit, et, cum moribus longe plurimorum alumnorum ad cultum atque humanitatem compositis, tum industria atque discendi ardore laetissime floruit. Vultisne documenta A. A? Juvenes illos intuemini, quos in eo sum, ut regiis industriae praemiis ornem: quali quoque praemio civis noster Petrus van Galen, hoc item anno, in Academia Leodiensi, dignus fuit judicatus. Legite doctas illas commentationes in variis disciplinarum generibus, ita ab alumnis nostris conscriptas et propugnatas, ut summos eos honores vel in Theologia, vel in Jurisprudentia, vel in arte Medica, vel in Literis, merito suo consecutos esse, omnes fateantur. Testes quoque disputandi sint exercitationes ad ingenium acuendum judiciumque firmandum institutae, quibus plures, hoc anno, ita usi sunt, ut simul eas ad artem perspicue, suaviter et graviter dicendi scribendique accommodarent. — Quod vero ad morum cultum et urbanitatem attinet, hujus rei nudius tertius habuimus documentum musicum, omni probatione dialecticâ majus (43).

Ne-

Neque in prosperis Academiae recensendis praetermittenda doctrinarum in hac Musarum sede adminicula, quae cum aucta fuere et amplificata, tum ad suos usus rite adhibentur.

Locus, chymicis destinatus laboribus et institutionibus, novo instrumentorum apparatu licet hoc anno non auctus, optime tamen docendae et chymicae et arti pharmaceuticae inservit.

In Museo Zoölogico, vertebrata, quae dicuntur, animalia, in aptissimis scriniis disposita sunt. Fuit autem illorum numerus quam maxime auctus, et avibus e locupletissimo Museo Rayano comparatis, et pluribus exemplis, commutatione facta, e museo regio acceptis, quibus scrinia ita sunt repleta, ut pisces bene multi et plurima conchylia, aliaque animalia invertebrata minus commode vel prorsus non exponi possint. His igitur ut congruus brevi locus paretur, quam maxime est optandum.

Museum mineralogicum usibus magis ma-

gis-

gisque inservire et speciminum numero augeri pergit: sunt enim specimina oryctognostica, justo ordine secundum systemata virorum Clarissimorum Hauy et Leonhard disposita, et quae ad Geognosiam pertinent, hoc anno admodum aucta, facili quoque conspectui atque usui adaptata.

Musaei anatomici, quae specimina in descriptione typis descripta, recensentur omnia supersunt integra, quibus Cl. Bleuland quatuordecim nova addidit, exquisita illa et dignissima, quibus locus in hac collectione assignaretur. Praeterea ad comparatae anatomiae partem, accesserunt duo crania, alterum tigridis regiae Bengalensis, alterum panterae leopardi, et arida eaque anatomica compages piscis rarioris, siluri scilicet glanis. Utrumque autem cranium Bleulandus munificentiae viri nobilissimi van Zuylen van Nyevelt refert acceptum.

Nosocomium etiam Suermanni et Wolterbeekii cura Medicinae studiosis, egregias opportunitates praebet, in arte salutari, qua late patet, exercenda pericula faciendi. Quo magis Cl. Medici sperant, fore, ut brevi ipsum aedi-

di-

dificium, in quo aegroti ab Academiae Doctoribus curantur, ad hodiernam artis rationem accommodetur.

Hortus Botanicus nulla, hoc anno, cepit detrimenta et continenter plantarum seminum numero augetur, commutandis maxime nostris cum alienis, quae sive in patria seu alibi, ut in horto Parisiensi, Bonensi et Monasteriensi habentur.

Astronomorum specula apta et pretioso instrumentorum apparatu instructa, accuratae et promtae siderum contemplationi inservit egregie.

Physicorum vero instrumentorum apparatus, ut admodum locuples, quotannis augetur et brevi augebitur insigniter munificentiâ illa, qua nuper hujus urbis magistratus Mollio nostro fecere potestatem, ipsorum sumtibus nova comparandi: qua quidem munificentia, Vir Cl. non nisi partim adhuc usus est, recte statuens, non nisi ea acquirenda, quae tanta liberalitate digna sint ejusque monimenta perpetua.

Aucta denuo Bibliotheca est praestantium librorum subsidiis, et quo ejus usus facilior

lior efficiatur, catalogus secundum literarum ordinem digestus, typis exprimi coeptus est.

Denique non possum, quin amplissimo hujus urbis Consuli gratias agam, qui omni cura id agit, ut, in suo magistratu urbano, istiusmodi efficiantur et constituantur negotia, quae Academiae utilia, novis documentis palam faciant, urbis Rheno-Trajectinae magistratibus, cordi esse nostrae Academiae florem atque utilitatem.

Tempus vocat et vero animus gestit, ut suavissimam hodiernae provinciae partem expleam et Regis nomine, praemia tradam, quae a disciplinarum ordinibus, in certamine literario victoribus addicta sunt. Vos igitur generosissimi juvenes! veram gloriae viam estis secuti, quam modo Petrarchae exemplo indicavi. Difficilis nonnullis victoria fuit; sed eo nobilior, quo animosiores fortioresque adversarii fuerunt, qui vobis palmam praeripere niterentur. Verum ipsi audiatis quid singuli ordines de exitu certaminis instituti referant.

Or-

Ordinis Literarii judicium hujus est argumenti:

Quamvis sex acceperimus responsa ad quaestionem, anno superiore, a nostro ordine propositam de sublimi tempestatis descriptione, quae Psalmo XXIX. continetur: quamvis etiam hae commentationes singulae suas habeant laudes; haud difficile erat judicatu, esse inter eas, quae cum aemulis suis comparatae, de palma minus feliciter contenderent. Omnium ergo minima visa est disputatio, quae ad nos pervenit ordine tertia, Feithii verbis insignita: *Hij schoot zijn pijlen uit* rell. Ejus praefatio aliquam prae se fert historiam literariam interpretationis, quae Psalmo XXIX. obtigit, sed et mancam illam neque cum quaestionis consilio convenientem. Explicatio carminis partim satis bona est, melior saltem, quam separatae animadversiones: Latina autem dictio minus proba ac subinde sordida.

Aliquanto commendabilior est disputatio prima, cui symbolum: *Feci, quae potui,* quae

quae magnam habet impensi laboris laudem; sed minutam fere demonstrat in parte critica sedulitatem. Caret concinnitate ac permulta continet a proposito aliena. Latinitas haud mala quidem est universe, nec tamen ubivis aeque laudabilis.

Majorem habet dictionis bonitatem commentatio quinta, cui sententia adscripta: *Διώκω δὲ εἰ καταλάβω*; sed judicii laudem haud adeo magnam. In observationibus, quas praemisit auctor, non satis convenienter rerum tractandarum naturae, de Davidis vita atque indole disseruit: in locorum autem situ describendo docte magis quam apte disputavit. In carminis denique explicatione laudabilem diligentiam nobis probavit, licet optimis, quae suppetebant, subsidiis non satis usus sit.

Tribus hisce disputationibus, longe excellit sexta, hoc lemmate distincta: *Monte decurrens velut amnis* rell., quae si operis amplitudine aestimetur ut et dictionis bonitate atque elegantia, ceteris omnibus praestabilior censenda sit. Sed nimia est auctoris in disserendo ubertas et luxuries. Bene ille respondit ad quaestionem propo-

si-

sitam, verumtamen in perquam laudabili responso, modum non tenuit et plerumque nimis divagatus est. Excursus habet quam plurimos, qui, si seorsim spectentur, singuli magnam probant eximiamque ingenii praestantiam, sed si quaestionis propositum attendatur, non satis idonei sunt aut opportuni.

Omnium vero commentationum optimae visae sunt secunda et quarta, quarum illa Pauli verbis inscripta: *καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ*: haec autem Quinctiliani illis: *quare fructum studiorum* rel. In utraque enim cernitur lucidus ordo, quamvis diversus. In utraque elucet et non vulgare judicium, et magna industria, et singularis quaedam Poëseos ac linguae Hebraicae peritia. Ab utroque auctore prudenter, etsi modo nonnihil dissimili, idonea subsidia adhibita sunt, et utriusque dictio universe bona. Si quid vero animadvertendum est discriminis, secundae disputationis auctor, mira quadam grataque se commendat simplicitate; et, qui alteram confecit, aliqua saepe eminet elegantia et tali ingenii luxurie, qualis

ibi

ibi quoque admodum placet, ubi auctoris sententiam minus probandam esse arbitreris. Quapropter, cum alterutri auctori injuria fieri judicaretur, cui praemium negaretur lege propositum, sic placuit ordini, ut par utrique *honor* tribueretur, illi vero traderetur *praemium*, cui sortium fortuna favisset. Proximum autem huic honori locum offerendum esse commentationis sextae auctori censuimus. Quod ut decrevimus, secundae commentationis auctorem se nobis probavit Leonardus, Jacobus, Fridericus Janssen: quartae Joannes, Everardus de Voogt: sextae Gerardus Molenkamp, qui singuli sunt Theologiae in Acad. Rheno-Trajectina Studiosi. Ei autem, quem primo loco memoravimus aureum praemium sortiendo contigit.

Vos igitur huc simul escendite optimi Janssen et de Voogt! Vos enim ambos victores laeto animo renunciavi; et duo item praemia habeo, sed unum auro, alterum charta constans. Verum par utrique honos; honos autem auro censetur nec charta. Macti potius vestra *virtute* sitis et meritis. Alteri vestrum aureum hocce, alteri hoc chartaceum

ceum porrigo praemium: neutri vero *materies* spectanda praemii: ad ipsum praemium attendendum est, progressuum vestrorum meritorumque documentum.

Neque tu, dilectissime Molenkamp! hinc inornatus abibis. Audivisti ordinis Literarii de tua commentatione Judicium et in eo te fuisse, ut palmam caperes. Hoc igitur instrumento, quod tibi publice trado, aliis ita sis commendatus, ut nos dudum te spectatum dileximus discipulum.

Ordinis Theologici Judicium ita se habet:

Theologorum ordo certamen indixerat literarium, quo „de lege sive consuetudine quaerebatur, qua in reformatis Belgii ecclesiis, jubentur antistites identidem, instante sacrae coenae celebratione, singulos sodales in eorum aedibus convenire, ad sacrum epulum invitare et de usu ejus legitimo monere." Ad quam quaestionem unam tantum accepit commentatationem, quae symbolum adscriptum habet: *Historia sapientiae magistra:* quam disputationem aureo praemio conde-

corandam esse censuerunt Theologi, cujusque auctorem, resignata scidula et disquisitione rite instituta, declararunt, Guilielmum, Christianum, Slingerland Conradi Theol. in Acad. Rheno-Trajectina Studiosum.

Itaque tu ornatissime Conradi! praemium tibi addictum accipe et quemadmodum hodie te dignissimum praestitisti Theologiae Studiosum, ita aliquando sis Ecclesiae Christianae ornamentum.

Jureconsultorum judicium his verbis est conceptum:

Ad anno 1827 ab ordine J. ctorum propositam de dote et jure dotium apud Romanos historicam disquisitionem, tres oblatae sunt commentationes. Prima distinguebatur hoc dicto: *Sperare licet timenti;* quae disquisitio multa praebet diligentiae et et jurisperitiae indicia, quibus ejus scriptor se ordini J. ctorum, reddidit commendatissimum; sed cum in aliis, tum in historica inprimis disquisitione inferior est aemulis, neque etiam scriptori ordo rerum tractandarum, quem secutus est, valde prodest. —

 Dua-

Duarum reliquarum, altera commentatio his erat verbis inscripta: *Dos est magna parentium virtus:* altera: *Dotium caussa semper* rell. Binae hae commentationes placuerunt ordini universe; sed neutra potuit probari omni numero perfecta: quin difficillimum videbatur judicatu, utra esset alteri praeferenda: quae enim ordo animadverteret, vel in utraque inveniebantur paria, praecipue in rerum tractandarum defectu et fontibus non consultis ad argumentum utilibus, vel in dispari utriusque merito. Laus uni inprimis tribuenda in nonnullis, multum imminuebatur praestantia eorum, quae in aliis partibus in altera disquisitione habebantur meliora. — Cum ergo videretur, cuique eorum, si concertatorem neuter habuisset, praemium tribui posse, utrumque laudibus et meritis parem judicavit ordo J. ctorum.

Apertis scidulis prioris disquisitionis auctor apparuit, Guilielmus van Lynden Juris in Acad. Rheno-Trajectina Candidatus; alterius vero, Adrianus, Hendricus van der Kemp, Juris in Acad. Lugduno-Batava Candidatus. Ducta sorte praemium cessit priori,

ri, secundo vero paris honoris testimonium dandum censuit J. ctorum ordo. Uterque inquisitione instituta, suae se commentationis auctorem esse abunde probavit.

Vos item ambo accedatis praestantissimi juvenes! Utinam, vestro exemplo, semper non nisi studiorum et veri honoris concertatio inter nostrarum Academiarum cives obtineat. Simul stadium estis ingressi et simul pervenistis ad calcem. Uterque igitur victor; utrique par habendus honos: et vero parem utrique tribuimus; cujus judicii, tibi, dilecte Lyndeni! numus ille aureus: tibi vero ornatissime van der Kemp, charta illa, auri instar habenda, documento esto.

Vix praemia distribui, et ecce novorum reportandorum omnibus offertur opportunitas. Denuo enim vobis proponuntur quaestiones, ad quas si rite responderitis, idem vos manebit honos, quo commilitones jam videtis ornatos. Has igitur quaestiones jam vobis recitabo..

QUAE-

Quaestio Mechanica.

Exponantur atque exemplis illustrentur methodi, quibus linearum, superficierum, atque corporum centra gravitatis calculo definiantur.

Quaestio Chymico-Oeconomica.

Quaeritur Analysis Chymica comparata carnis bovinae, vitulinae, ovinae et porcinae, ut inde efficiatur, quaenam praecepta in singulis his carnibus, sive integris, sive illarum extracto, diu, atque etiam per itinera longa, conservandis, sequenda.

Quaestio Theologica.

Probetur, doctrinam *Christianam*, cum sanae *rationis* de Deo rebusque divinis decreta pure traderet, divina auctoritate confirmaret, varia ratione illustraret, ad homines consolandos emendandosque adhiberet,

at-

atque ad permultorum notitiam propagaret; et *Theologiae*, quae dicitur, *Naturali* valde profuisse, et vero de genere humano, hoc quoque nomine, optime meruisse.

Quaestio Juridica.

Quaeritur, qua ratione fiat, ut secundum Naturae jus, ex pacto, nulla accedente praestatione, jus et obligatio perfecta oriantur.

Ad quam quaestionem ita respondeatur, ut, paucis ante declarata pacti natura, tum praecipua scriptorum de hac juris et obligationis perfectae caussa et fundamento sententiae explicentur et disquirantur, ac tandem, quid verius videatur argumentis probabilibus doceatur.

Quaestio Medica.

Succincte enarrentur praecipua Recentiorum experimenta Cl. Bell, Magendie, Eschricht, Schöps et Bellingeri de actione nervi Olfactorii, Trigemini et Facialis, nec non de utriusque radicis nervorum spinalium officio, ut denique e disputa-

tatis concludatur, quaenam probabiliter sit actio horum nervorum.

Quaestio Literaria.

Disputatio de Platonis Phaedone, qua primum sermones Socratis cum amicis breviter, sed tamen apte et ex dialogi ratione enarrentur: tum petantur inde et explicentur, quae ad animi immortalitatem probandam prolata sunt argumenta: tandem quae sit eorum argumentorum in *Philosophia theoretica* vis et auctoritas, efficiatur.

His solennibus peractis, unum superest, ut Academiae magistratum in successorem conferam, qui mihi Regis decreto datus est. Itaque, te Cl. Kops! hujus Academiae Rectorem, in proximum annum, dico, renuncio, proclamo. Tu igitur, Vir magnifice! hunc tibi destinatum locum occupa, et honorifico tuo munere tam feliciter fungere, ut illud de-

depositurus, quae ego hodie, eadem tu quoque profiteri possis, fasces nullam habuisse molestiam et, te Rectore, Academiam Rheno-Trajectinam laete floruisse.

Ita faxit Deus Optimus Maximus!

ANNOTATIO AD ORATIONEM.

(1) In Oratione pro M. Coelio, c. 31.

(2) Vid. Plutarchus in Bruto, p. 986. D.

(3) Vid. Petrarchae Epist. de rebus familiaribus, IV. 1. Opp. p. 624. Edit. Basiliensis. anni 1581.

(4) De rebus famil. Epp. VIII. 3. p. 692.

(5) De contemtu mundi, p. 355.

(6) Rerum senilium, XV. 1. p. 948.

(7) De rebus famil. Epist. III. 18. et Epist. ad viros illustres, p. 708.

(8) De rebus famil. Epist. VI. 2. p. 657.

(9) De rebus famil. IV. 10. p. 637.

(10) De ignorantia sui, p. 1052.

(11) Ibidem.

(12) Rerum senil. I. 6. et VIII. 8. p. 747 et 843.

(13) Rerum senil. XIII. p. 937.

(14) Tusc. Quaest. III. 2.

(15)

(15) Epist. I. 17. 41.

(16) Rerum senil. XVI. 2. p. 967. et de contemtu mundi, p. 357.

(17) De rebus famil. Epist. I. 6. p. 579.

(18) Vid. Leibnitius in introd. in scriptores Brunsv. §. 63.

(19) Vid. Petrarcha de rebus fam. Epp. I. 6. 9. 11. p. 579. 584. 585. et §. V. 11. et 12. p. 650.

(20) Vid. Rerum senil. XV. 1. p. 946 et 947.

(21) Vid. R erum senil l. l.

(22) Vid. Rerum senil. l. c. p. 948.

(23) Operum II. p. 482.

(24) Vid. Petrarcha apud Mehum, p. 292.

(25) E. g. M. Terentii Varronis, et Ciceronis librum de Gloria.

(26) Vid. Epistolae ad viros illustres, p. 705.

(27) Vid. Rerum senil. VI. 2. p. 307. et in primis Variarum Epistolarum, ep. 20. p. 999,

(28) Vid. de remediis utriusque fortunae dial. 43. p. 42.

(29) Vid. Bocatius de Genealogia Deorum XV. 7. p. 392. edit. Basil. a. 1532.

(30) Vid. Petrarcha apud de Sade in opere, cui titulus est: Memoires pour la vie de François Petrarque II. p. 627.

(31) Vid. Variarum Epist. l. l. p. 999.

(32) Vid. Petrarchae opera, p. 966.

(33)

(33) Vid. Joannes Vives de caussa corruptae Art. IV. p. 401. quem citat Meinersius in libro, qui inscribitur: Historische Vergleichung der Sitten rell. III. p. 122.

(34) Vid. Petrarcha de ignorantia sui, p. 1054.

(35) Vid. Meiners loco citato, III. 128.

(36) Vid. Petrarcha de rebus sen. VII. 1. p. 811.

(37) In libro de ignorantia sui, p. 1039.

(38) Ibidem.

(39) Loco citato, p. 1052.

(40) Vid. Colucii Epist. Vol. II. p. 51.

(41) Vid. Guinguené Hist. Liter. Vol. II. p. 432.

(42) In vita Davidis Ruhnkenii, p. 90.

(43) Die 24° m. Martii A° 1828. complures nostrae Academiae alumni festum musicum celebrarunt quinquennale: ad quod cum praeter praeceptores, civium etiam et inprimis matronarum puellarumque florem invitassent; cuncti dubii haeserunt, utrum magis concentus musici praestantiam, an pulchri sensum et elegantiam interiore odei dispositione atque ornatu spectabilem, an vero urbanam iuvenum humanitatem laudarent, qui in hujus festi celebratione germanos se Minervae atque Apollinis cultores praestitissent.